

Seyyid Kasımî'nin destanlarında görülen Eski Anadolu Türkçesi etkisi

Ümit EKER

Yrd. Doç. Dr., Bozok Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi

Özet

Bu çalışmada XV. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar, Orta Asya Türklüğünün edebî yazı dili olan Çağatay Türkçesindeki Eski Anadolu Türkçesine ait unsurlar tespit edilecektir. İnceleme temelde ses, ek ve kelime düzeylerindeki unsurları kapsayacaktır.

Bilindiği gibi, bu iki edebî yazı diline mensup sanatçılar arasında zaman zaman etkileşimler olmuş ve bu etkileşimler, dönemin eserlerine de yansımıştır.

Arapça ve Farsçadan alınan kelimeler, ruh olarak birbirine yakın olan bu iki edebiyatta, Türkçenin kendi tarihî derinliklerinden ve kudretinden gelen ortaklıklarla birleşip bu iki edebiyatın mayasını oluşturmuştur.

Anahtar kelimeler Eski Anadolu Türkçesi, Oğuzca, Çağatay Türkçesi, Seyyid Kasımî.

kadar çeşitli bilimsel çalışmalar yapılmış, o dönem yazılmış edebî ürünlerin dil ve edebî yapısı büyük ölçüde aydınlatılmıştır. Bu eserlerde Doğu Türklüğünün edebî yazı dili olan Çağatay Türkçesinde çeşitli Oğuz Türkçesi unsurlarının bulunduğu gözlenmiştir. Aynı şekilde Türk dilinde karışık dilli eserler ve olga – bolga sorunu olarak bilinen bir durum da söz konusudur. Buna göre Oğuz Türkçesi temelinde Anadolu'da oluşmuş Türkçe metinlerde, Oğuz Türkçesinin ses ve şekil yapısı içerisinde gösterilemeyecek bir takım özellikler tespit edilmiş ve bu özellikler Türkologlarca farklı yorumlanmıştır.⁰¹

Bu çalışmada, XV. yüzyılda Çağatay Türkçesiyle eserler vermiş; fakat, Ç-01. Bk.; 3. Eski Anadolu Türkçesi.

KAYNAKÇA

Eker, Ümit. "Seyyid Kasımî'nin Destanlarında Görülen Eski Anadolu Türkçesi Etkisi" *Bozok Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi*. 2,2 (2012/2), ss 63-84.

Türk dilinin başlangıçtan günümüze çeşitli evreler geçirdiği, çeşitli değişimlerle günümüze ulaştığı muhakkaktır. Bu değişimler zaman zaman komşu dillerin ve kültürlerin etkisi altında meydana gelmiş, kimi zaman da hâkim edebiyatların etkisinde gerçekleşmiştir. İşte Oğuz Türklerinin Anadolu'ya geldikten sonra kendi dillerinde meydana getirdiği yazı ve edebiyat dili, kısa bir süre içinde olumlu siyasî ve tarihî iklimin de etkisiyle diğer Türk toplulukları ve diğer Türk edebî yazı dilleri üzerinde etkili olmuştur.

Eski Anadolu ve Çağatay Türkçesi üzerinde bugüne

ğatay edebî yazı dili içerisinde pek bilinmeyen Seyyid Kasımî adlı bir şairin eserlerindeki Eski Anadolu Türkçesi unsurları tespit edilecek, bu unsurların bu eserlerde yer alış sebepleri irdelenecektir. Bu anlamda çalışmaya kaynaklık edecek eser, Özbek yazar Babahan Kasımhanov'un Özbekistan SSR Fen Neşriyatı tarafından 1987 yılında basılan *Seyyid Kasımî'nin Edebî - Didaktik Destanları* adlı eseridir. Eser Türkiye'de, *Seyyid Kasımî'nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi - Ses ve Şekil Bilgisi* adıyla yüksek lisans tezi olarak Ümit Eker tarafından çalışılmıştır.

Bu çalışmada Eski Anadolu Türkçesi ile Çağatay Türkçesi arasında ortak olarak kullanılan bütün özelliklerden ziyade, Eski Anadolu Türkçesine has özelliklerin tespiti ve yorumlanması üzerinde durulacaktır. Tespit edilen örneklerin tamamı çalışma kapsamına alınmayıp konuyu en iyi ortaya koyan tipik örnekler seçilecek, ayrıca bu örneklerin kullanım sıklığı da dipnotta gösterilecektir. Bunun yanı sıra Türkiye Türkçesinde olmayan ya da aynı anlamda kullanılmayan örneklerin anlamları tırnak içinde açıklanacak, bunun dışındakilerin anlamları verilmeyecektir.

Bu tarz çalışmalar Türkoloji için yeni olmamakla beraber⁰¹ çeşitli düzeylerde

01. Selma Gülsevin, "Karay Türkçesinde Oğuzca Unsurlar", *Turkish Studies – Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, Cilt 2 / 2, (Bahar 2007), ss. 300 – 306. Ayrıca, Zeki Kaymaz, "Hoca Ahmet Hikmetlerindeki Oğuz Türkçesi Unsurları", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Osman Nedim Tuna Hatıra Sayısı, (2002), Sayı: 139, ss. 155 –

modern lehçe karşılaştırma faaliyetlerinin artırılmasına ihtiyaç vardır. Günümüz Türkiye ve Özbek Türkçesinin temellerini oluşturan Türkçenin bu iki lehçesi, edebî temayüllerin büyük etkisiyle aynı kültür havuzu içinde şekillenmiştir. Bölgede edebî anlamda hâkim durumdaki Fars dili ve edebî geleneği, Türk kültürünün özünden gelen ortaklıkların yanı sıra, bu hamurun önemli ortak şekillendiricilerinden biri olmuştur. Bu nedenle Eski Anadolu ve Çağatay Türkçesine geçmiş Arapça ve Farsça kelimeler, bu edebî yapı içerisinde benzer motif ve anlam dallanmalarıyla birbirine benzer iki Türk edebiyatı meydana getirmiştir.

Çalışmada Çağatay Türkçesine geçmiş Eski Anadolu Türkçesi unsurları ses, ek ve kelime olmak üzere üç düzeyde ele alınacaktır. Kelimelerin kavram yapısına girilmeyecek, edebî anlamda kazandıkları motifler üzerinde de durulmayacaktır.⁰² Tespit edilen örnekler için ayrı ayrı dipnot verilmeyecek, aynı eserin farklı sayfaları olduğu için sayfa numaraları örnek sayısına göre sırasıyla tek bir dipnot içinde gösterilecektir. Bu tarz karşılaştırmalı çalışmaların değişik eserlerin bünyesinde de sürdürülmesi hâlinde, farklı kollar hâlinde gelişen Türkçenin bütün özellikleri ortaya daha iyi bir şekilde konabilecektir.

Çağatay Türkçesi

Adını Cengiz'in ikinci oğlundan alan Çağatay Türkçesi, XV. yüzyıldan

162.

02. Böyle bir çalışma, konunun sınırları dışındadır.

XIX. yüzyıla kadar devam etmiş, XIX. yüzyılda yerini Özbek ve Yeni Uygur Türkçesine bırakmıştır. Sırasıyla, Karahanlı (XI. – XIII. yy.) ve Harezmi (XIV. yy) edebî dillerinin devamı olarak ve Timur idaresinde (1405 – 1506) gelişen Çağatay Türkçesi, özellikle Ali Şir Nevaî döneminde zirveye ulaşmıştır.⁰¹

Başlangıçta sınırlı olarak Doğuda Orta Asya İslâmi Türk Edebiyatı dilinin belirli bir dönemi için kullanılan Çağatay Türkçesi tabiri, Vanbery'nin 1867 yılında Leipzig'de basılan *Çağataysche Sprachstudien* adlı eseriyle bütün Orta Asya Türklüğünün edebî dili için kullanılmaya başlamış ve Türkoloji'ye bu şekilde yerleşmiştir.⁰²

Türkoloji'de Çağatay Türkçesinin birçok tasnif denemesi yapılmıştır.⁰³ En çok kabul gören tasnife göre Çağatay Türkçesi, klasik öncesi devir (XV. yüzyıl başlarından 1467'ye kadar), klasik devir (1465 – 1600) ve klasik sonrası devir (1600 – 1921) olmak üzere üçe ayrılır.⁰⁴

Bu çalışmanın konusunu teşkil eden Seyyid Kasımî ve eserleri, klasik sonrası devire dâhil edilebilir.

01. Janos Eckmann, *Çağatayca El Kitabı*, Çeviren: Günay Karaağaç (Birinci Basım. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yay., 1988), s. VII.
02. Janos Eckmann, *Çağatayca El Kitabı*, Çeviren: Günay Karaağaç (Birinci Basım. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yay., 1988), s. X.
03. Bu tasnif denemelerine burada değinilmeyecektir.
04. Janos Eckmann, *Çağatayca El Kitabı*, Çeviren: Günay Karaağaç (Birinci Basım. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yay., 1988), s. XIV.

Eski Anadolu Türkçesi

XI. yüzyılda kitleler hâlinde Batı'ya göç eden Oğuz Türklerinin Anadolu'da kendi dillerinde kurdukları dile Eski Anadolu Türkçesi adı verilmektedir.⁰⁵ XI. ve XIII. yüzyıllar arasında Harezmi'nin Türkleşmesinde büyük rol oynayan Oğuzlar, Horasan'da Büyük Selçuklu Devleti'ni kurduktan sonra Anadolu'ya yönelmişlerdir. Tabii Oğuzlar tarafından onuncu yüzyılda Sırderya boylarında kurulan Oğuz Yabgu devletini de bu sürece dâhil etmek gerekir.

Anadolu'ya göç eden Oğuz Türkleri müstakil bir yazı dili geleneğine sahip olmadıkları için, kısa sürede bir yazı dili oluşturmaları mümkün olmamıştır.⁰⁶ Bu nedenle Eski Anadolu Türkçesi'nin ilk ürünleri ancak XII. yüzyıldan itibaren görülmeye başlamıştır.⁰⁷

Eski Anadolu Türkçesinin ilk dönem metinlerinin dili incelendiğinde Doğu Türkçesi⁰⁸ne has özellikler

05. Gürer Gülsevin, *Eski Anadolu Türkçesi* (Birinci Basım. Ankara: Gazi Kitabevi Yay., 2004), s. 29.; Hatice Şahin, *Eski Anadolu Türkçesi* (Birinci Basım. Ankara: Akçağ Yay., 2003), s. 13.
06. Ahmet Bican Ercilasun, *Türk Dünyası Üzerine İncelemeler* (İkinci Basım. Ankara: Akçağ Yay., 1995), s. 33.
07. Zeynep Korkmaz, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar I* (Birinci Basım. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 1995), s. 361.
08. Doğu Türkçesi terimi, Türkoloji'de Çağatay Türkçesi ve onun devamı olan Özbek Türkçesi için kullanılmaktadır. Eski Anadolu Türkçesinin başlangıcıyla eş zamanlı olarak düşünüldüğünde Kuzey-Doğu Türkçesi olarak ifade edilebilir; çünkü Kuzey-Doğu Türkçesi XV. yüzyılda Kuzey ve Doğu Türkçesi olmak üzere ikiye ayrılmıştır. (Bk.; Muharrem Ergin, *Türk*

göze çarpar. Bu nedenle bu dönem Türkoloji’de karışık devir olarak adlandırılmıştır.⁰¹ Eski Anadolu Türkçesinin ilk eserlerinden olan *Behçetü’l-Hadâik* üzerinde doktora çalışması yapan Mustafa Canpolat’a göre bu dil karışıklığının sebebi, yazı dilinin etkisi ve buna kendiliğinden yerli özelliklerin karışmaya başlamasıdır.⁰² Bu konuda çeşitli yazılarıyla görüşler ileri süren Zeynep Korkmaz, Anadolu’da yazı dilinin sanıldığı gibi XIII. yüzyıl sonlarında ve kendi içinde müstakil olarak başlamadığını, Orta Asya yazı dili ile bağlantılı olarak kurulup geliştiğini ileri sürer. Korkmaz’a göre XI ve XII. yüzyıllarda Orta Asya’da tek yazı dili durumundaki Karahanlı Türkçesinden Eski Anadolu Türkçesine geçiş, bu karışık devir ile gerçekleşmiştir. Kısacası Korkmaz’a göre Selçuklular dönemindeki Türkçe bu geçişi sağlayan Türkçedir ve karışık devirdir.⁰³ Bu konuda Şinasi Tekin buraya kadarki görüşlerden farklı bir görüş ileri sürmüştür. Tekin’e göre eski yazı dili geleneğinin etkisi çok sınırlıdır ve bu etkiler sadece o bölgelerden Anadolu’ya gelmiş çok az sayıda kişinin eserlerinde görülür.⁰⁴

Dil Bilgisi (Yirmi Birinci Basım. İstanbul: Bayrak Basım, Yayım, Tanıtım, 1993), s. 13.

01. Reşit Rahmeti Arat, *Makaleler* (Birinci Basım. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., 1987), ss. 317 – 318.

02. Ahmet Bican Ercilasun, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi* (İkinci Basım. Ankara: Akçağ Yay., 2005), s. 439.

03. Zeynep Korkmaz, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar 1* (Birinci Basım. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 1995), s. 284, 285.

04. Şinasi Tekin, “1343 Tarihli Bir Eski Anadolu Türkçesi Metni ve Türk Dili Tarihinde ‘olga – bolga’ Sorunu”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, (1973 / 1974),

Ercilasun’un 1988 yılında Uluslar Arası Türk Dili Kongresinde sunduğu bildirisinde de konu bir başka açıdan ele alınmış, sanıldığı gibi *Behçetü’l-Hadâik*’in XII. yüzyıl ya da XIII. yüzyılın başında değil XIV. yüzyılda yazıldığı ifade edilmiştir. Ercilasun’a göre bu eserlerin yazarları Orta Asya’daki edebî dili iyi bilen kimselerdir ve bu kişiler Anadolu’ya gelince bu edebî dil ile yazmışlar; fakat eserlerine zaman zaman da Oğuzca özellikleri yansıtmışlardır.⁰⁵

Seyyid Kasımî’nin Hayatı, Sanatçı Kişiliği ve Eserleri

Çağatay şairi Seyyid Kasımî hakkındaki bilgiler, yukarıda bahsedilen Kasımhanov’un eserine dayanmaktadır. Kasımhanov, Seyyid Kasımî’nin, Özbekistan SSR Fenler Akademisinin Hamid Süleymanov ismindeki El Yazmaları Enstitüsündeki dört destandan oluşan eserini bilimsel bir şekilde incelemiş ve bilim dünyasına tanıtmıştır.⁰⁶ *Mecmau’l- Ahbâr, Gülşen-i Râz, Hakikatnâme, Sadâkatnâme* adlarını taşıyan bu destanların asıl nüshaları Hindistan’ın Rempür şehrindeki Rıza Kütüphanesinde dir.⁰⁷

s. 69.

05. Ahmet Bican Ercilasun, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi* (İkinci Basım. Ankara: Akçağ Yay., 2005), s. 441.

06. Ümit Eker, “Seyyid Kasımî’nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 295.

07. Ümit Eker, “Seyyid Kasımî’nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal

Seyyid Kasımî bilinen bir şahsiyet değildir. Hatta devrinin en önemli şairi Ali Şir Nevâî'nin *Mecâlisü'n-Nefâis* adlı biyografik eserinde de kendisi hakkında bir kayda rastlanmaz.⁰¹

Seyyid Kasımî'nin *Hakikatnâme* adlı destanının sonundaki mısralarda, yazarın eseri tamamladığı yıldan bahsedilmektedir. Buna göre eser, hicrî sekiz yüz altmış üç, miladî bin dört yüz elli sekiz, bin dört yüz elli dokuz yıllarında tamamlanmıştır. Ayrıca buradaki bilgilerden şairin XV. yüzyıl ortalarında, Maverâünnehir (= Horasan)'da yaşadığı çıkarılabilir.⁰²

Seyyid Kasımî Orta Asya Türklüğünce çok iyi bilinen Nizamî ve Haydar Harezmi geleneğinin devam ettiricisidir. Şair, Nizamî'nin *Hamse* adlı eserinin birinci destanı olan *Mahzenü'l-Esrâr* ve Haydar Harezmi'nin *Mahzenü'l-Esrâr* adlı eserlerine nazire olarak *Mecmau'l-Ahbâr* adlı destanını yazar ve bu eserini devrinin sultanı Timurular sülalesinden Ebu Send Mirza'ya ithaf eder. Yazılış yılı hakkında bilgi bulunmayan eser, didaktik eser yazıcılığının gelişmesinde önemli yere sahiptir. Şairin ikinci eseri *Gülşen-i Râz*'dır. Cemaleddin Seyyid

Mezid'e ithaf edilen eserin yazılış yılı hakkında da bilgi yoktur. Şairin üçüncü eseri *Hakikatnâme*'dir. Eser hicrî sekiz yüz altmış üç, miladî bin dört yüz elli sekiz, bin dört yüz elli dokuz yıllarında yazılmıştır. Şairin son eseri *Sadakatnâme*'dir. Feridüddin Attar'ın *Îlâhinâme* adlı eserine nazire olarak yazılan eser, didaktik anlamda diğer eserlerinden farksızdır.⁰³

Seyyid Kasımî'nin eserlerinin ortak yanı şüphesiz ki didaktik tarzda yazılmış olmalarıdır. Doğu edebiyatının önemli bir geleneğini teşkil eden tahkiye üslubu, şairin bütün eserlerinde görülür. Şair bu eserleri aracılığıyla İslamî öğretiyi halka sunmakla kalmaz, aynı zamanda devrin idarecilerine de yönetim işleri hususunda ışık tutar. Bu yönüyle siyasetnamelere benzeyen eserler, devrin anlayışı ve kuruluşu içerisinde yorumlandığında büyük değere sahiptir.

Seyyid Kasımî'nin Destanlarında Görülen Eski Anadolu Türkçesi Etkisi

Seslerdeki Eski Anadolu Türkçesi Etkisi

Yuvarlaklaşma

5.1.1.2. Emir Eklerindeki Yuvarlaklaşmalar

İkinci Teklik Şahıs: *bolğul*⁰⁴

Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 296.

01. Ümit Eker, "Seyyid Kasımî'nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)". (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 296.

02. Ümit Eker, "Seyyid Kasımî'nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)". (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 297.

03. Ümit Eker, "Seyyid Kasımî'nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)". (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), ss. 301 – 304.

04. Ümit Eker, "Seyyid Kasımî'nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)". (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,

Üçüncü Teklik Şahıs: *ayıtsun* “söy-
lesin”, *bilsün*, *kalmasun*, *yesün*, *yet-
sün* “ulaşsın”⁰¹

İkinci Çokluk Şahıs: *aytuñ*
“söyleyin”⁰², *öltürüñüz* “öldürünüz”⁰³

Üçüncü Çokluk Şahıs: *alsunlar*⁰⁴

5.1.1.3. Ettirgenlik “Fiilden Fiil
Yapma” Ekindeki Yuvarlaklaşmalar

-DU²r- Eki: *azdur*- “yoldan çıkart-”,
öltür, *öltürtür*-, *tındururlar* “avutur-
lar, teskin ederler”.⁰⁵

-GU²r- Eki: *azğur*- “yoldan çı-
kart-”, *bitkür*- “bitir-, tamamlama”⁰⁶,

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal
Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 182.

01. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın
Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil
İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”.
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 195, 235,

260, 165, 270.

02. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın
Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil
İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”.
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal
Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 261, 268, 274.

03. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın
Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil
İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”.
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal
Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 237.

04. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın
Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil
İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”.
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal
Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 203, 215,

246, 254.

05. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın
Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil
İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”.
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 221, 261,

195, 182.

06. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın
Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil
İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”.
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 170, 280,

195, 257.

07. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın
Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil
İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”.
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 203, 215,

246, 254.

yetkür- “ulaştır-”⁰⁷

-Ur- Eki: *kçür*- “geçir-, affet-”⁰⁸, *ye-
tür*- “ulaştır-”⁰⁹

5.1.1.4. Fiilden İsim Yapma “-Um”
Ekinin Yardımcı Ünlüsündeki Yuvar-
laklaşma: ölüm¹⁰

5.1.1.5. Geniş Zaman Ekinin Yardım-
cı Ünlüsündeki Yuvarlaklaşmalar

Geniş Zaman Birinci Teklik Şahıs:
alurmen “alırım”, *bèrürmèn* “veri-
rim”, *bèrürmen* “veririm”, *saturmèn*
“satarım”¹¹

Geniş Zaman İkinci Teklik Şahıs¹²:

(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal
Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 183, 264.

07. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın
Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil
İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”.
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal
Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 196, 205, 253.

08. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın
Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil
İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”.
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal
Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 171, 204.

09. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın
Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil
İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”.
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal
Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 183.

10. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın
Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil
İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”.
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 203, 215,

246, 254.

11. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın
Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil
İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”.
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 170, 280,

195, 257.

12. Metinde yedi farklı kelime rastlanmıştır.
Çalışma kapsamına dört örnek alınmıştır.

aytursên “söylersin”, bolursan “olursun”, iltürsên “gönderirsin”, *katılırsın* “katılırsın”⁰¹

Geniş Zaman Üçüncü Teklik Şahıs⁰²:
aytur “söyler”⁰³, *barur* “varır, gider”⁰⁴,
bilür “bilir”⁰⁵, *bolur* “olur”⁰⁶

Geniş Zaman İkinci Çokluk Şahıs:
barursız “varırsınız, gidersiniz”⁰⁷

Geniş Zaman Üçüncü Çokluk Şahıs:
ayurlar “söylerler”, *tındururlar* “avu-

turlar, teskin ederler”⁰⁸

5.1.1.6. Görülen Geçmiş Zaman Ekindeki Yuvarlaklaşmalar

Birinci Teklik Şahıs: *kördüm*⁰⁹, *oldum*¹⁰

Birinci Çokluk Şahıs: *alduk*, *eşütdük*, *olduk*¹¹

5.1.1.7. İlgi Hâl Ekindeki Yuvarlaklaşmalar: *gerdün* “tozun”, *munuñ* “bunun”, *üyün* “evin”¹², *üyniñ* “evin”¹³

Metinde *üyün* ve *üyniñ* örneklerinin bir arada görülmesi, yani ekin

01. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 182, 251, 249, 259.
02. Metinde on iki ayrı kelime rastlanmış, bunların dördü çalışma kapsamına alınmıştır.
03. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 167, 218.
04. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 233, 243.
05. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 186, 205.
06. Metinde on beş yerde rastlanmıştır. Örneğin, Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 224.
07. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 270.

08. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 183, 182.

09. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 196, 285.
10. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 146.
11. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 200, 289, 235.
12. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 288, 254, 271.
13. “üyün” örneği ile karşılaştırmak için alınmıştır: Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 243.

hem +*Uñ* hem de +*nIñ* şeklinde iki şekilde kullanılması önemlidir. Eski Anadolu Türkçesinin etkisi özellikle +*Uñ* şeklinde açıkça görülmektedir. Bilindiği gibi +*nUñ* eki, Çağatay Türkçesinin aslî ilgi hâl eki olup Eski Anadolu Türkçesinde +(n)*Iñ*⁰¹ şeklinindedir.

5.1.1.8. İsimden İsim +sUz Olumsuzluk Ekindeki Yuvarlaklaşmalar: *otsuz* “ateşsiz”, *öksüz* “anasız”⁰²

Metinde iki örnekte rastlanan bu yuvarlaklaşmada Eski Anadolu Türkçesi etkisinin yanı sıra, isim köklerinin yuvarlak olmasının da etkisi vardır.

5.1.1.9. İyelik Eklerinin Yardımcı Ünlüsündeki Yuvarlaklaşmalar:

Birinci Teklik Şahıs⁰³: *köñlüm* “gönlüm”, *közüm* “gözüm”, *olum*, *özümge* “özüme, kendime”⁰⁴

İkinci Teklik Şahıs⁰⁵: *bendlerün* “engellerin”, *düşmânuña* “düşmanına”, *könglün* “gönlün”, *sözün* “sözün”⁰⁶

01. Hatice Şahin, *Eski Anadolu Türkçesi* (Birinci Basım. Ankara: Akçağ Yay., 2003), s. 47.

02. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 236, 205.

03. Metinde on bir ayrı kelimeye rastlanmıştır.

04. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 232, 199, 277, 283.

05. Metinde on üç ayrı kelimeye rastlanmıştır.

06. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi,

Birinci Çokluk Şahıs: *sözümüzni* “sözümüzü”⁰⁷

5.1.1.10. Fiilden İsim / Zarf Fiil / Öğrenilen Geçmiş Zaman “-Ub” Ekinin yardımcı Ünlüsündeki Yuvarlaklaşmalar⁰⁸: *bolub* “olup”⁰⁹, *ştüb* “iştirip”¹⁰, *körüb* “görüp”¹¹, *körübdürsen* “görmüşsün”¹²

Yuvarlaklaşma Eski Anadolu Türkçesinin en karakteristik özelliğidir. Bu yuvarlaklaşmaya kelime içindeki dudak ünsüzleri neden olabileceği gibi, Eski Türkçeden gelen aslî yuvarlaklaşmalar da söz konusudur. Bunlardan

Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 157, 200, 203, 220.

07. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 277.

08. Metinde on dört ayrı kelimeye rastlanmıştır, otuz iki kez kullanılmıştır.

09. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 204, 248, 249, 259, 263, 271.

10. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 245, 251.

11. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 237, 248, 250, 254.

12. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 289.

farklı olarak çeşitli ses olayları neticesinde eriyen seslerin bıraktığı yuvarlaklaştırıcı etkiler de görülebilir.⁰¹ Ancak, genelde bir kurala bağlanamayan, devrin hâkim yuvarlaklaşma eğilimi nedeniyle gerçekleşen yuvarlaklaşmalarda analogi (benzeşme)'nin etkisi görülür.⁰² Bu benzeşmeler daha çok konuşma dilinde yaygınken Eski Anadolu Türkçesinin edebî metinleri aracılığıyla Çağatay Türkçesi yazı dilinde kolayca kullanım alanı bulmuştur. Eş zamanlı düşünüldüğünde, bu iki yazı dili alanında zirve eserler ve şahsiyetler aracılığıyla bu tür karşılıklı geçişlerin olması çok tabiidir.

5.1.2. t ~ d Ses Özelliğinin Bulunması⁰³: *âz durur* “azdır”⁰⁴, *bardurur* “vardır”⁰⁵, *bestedurur* “bağlıdır”, *budurur* “budur”, *êltetururmen* “gönderiyorum”, *nê turur* “nedir”, *tartaturur* “tartar”, *uşbu turur* “işte budur”, *vağt turur* “vakittir”⁰⁶

01. Gürer Gülsevin ve Erdoğan Boz, *Eski Anadolu Türkçesi* (Birinci Basım. Ankara: Gazi Kitabevi Yay., 2004), s. 94.
02. Bu kelimelere değinilmeyecektir. Ayrıntılı bilgi için bk.; Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi* (Birinci Basım. İstanbul: Enderun Yay., 1994), s. 30.
03. Metinde on üç ayrı kelime on dokuz kez kullanıldığı görülmüştür.
04. Ümit Eker, “Seyyid Kasımî'nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 221.
05. Ümit Eker, “Seyyid Kasımî'nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 234, 277.
06. Ümit Eker, “Seyyid Kasımî'nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil

Metinde, Eski Türkçedeki *durur* yardımcı fiilinin⁰⁷ hem t'li hem d'li örneklerine rastlanmıştır. “*tur-*” yardımcı fiili ve *-ur* geniş zaman ekinin birleşmesinden oluşan yapının başındaki “t” sesi Eski Anadolu Türkçesi⁰⁸ ve Oğuz Grubu Türk lehçelerinde⁰⁹ “d”ye dönüşür.¹⁰

Yukarıdaki örneklerde yardımcı fiilin hem eklenen hem de eklemeyen örnekleri görülmektedir. Bu da ekleşme temayülünün olduğunu; fakat, bu temayülün henüz geçiş evresinde bulunduğunu göstermektedir. Bilindiği gibi yapı, Eski Anadolu Türkçesinin devamı olan Türkiye Türkçesinde — *dUr*¹¹ Çağatay Türkçesinin devamı

İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 138, 205, 275, 238, 221, 219, 130.

07. A. Von Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, Çeviren: Mehmet Akalın. (İkinci Basım. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 1995), ss. 87 - 88.
08. Gürer Gülsevin ve Erdoğan Boz, *Eski Anadolu Türkçesi* (Birinci Basım. Ankara: Gazi Kitabevi Yay., 2004), s. 97.
09. Türkoloji'de Oğuz grubu Türk lehçeleri olarak, Gagavuz Türkçesi, Türkmen Türkçesi, Azeri Türkçesi ve Türkiye Türkçesi kabul edilmektedir. (Bk.; Nevzat Özkan, *Gagavuz Türkçesi Grameri* (Birinci Basım. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 1996), s. 2.
10. Türkmen Türkçesi için bk.; Mehmet Kara, *Türkmençe* (İkinci Basım. Ankara: Akçağ Yay., 2001), s. 39; Gagavuz Türkçesi için bk.; Nevzat Özkan, *Gagavuz Türkçesi Grameri* (Birinci Basım. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 1996), ss. 159 - 160. Azerbaycan Türkçesi için bk.; Yavuz Kartallıoğlu ve Hüseyin Yıldırım, “Azerbaycan Türkçesi”, *Türk Lehçeleri Grameri* Editör: Ahmet Bican Ercilasun. (Birinci Basım. Ankara: Akçağ Yay., 2007), s. 197.
11. Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi* (Yirmi Birinci Basım. İstanbul: Bayrak Basım, Yayım, Tanıtım, 1993), ss. 299 - 300.

olan Özbek Türkçesinde —*dir* şeklinde ekleşmiştir.⁰¹

Eklerdeki Eski Anadolu Türkçesi Etkisi

+A Yönelme Hâl Ekinin Kullanılması⁰²: *derde, devlete, diyâra, habbe-ye* “buğdaya”, *merde, Rum'a, şehre, vüçüda, yâre* “sevgiliye”⁰³

-An Sıfat-Fiil Ekinin Kullanılması: olan “olan”, *bolan* “olan”, *kılan* “yapan, eden”⁰⁴

Gerek +A gerekse de +An ekinde ekin başındaki “g” sesinin eridiği görülmektedir. Bu tarz erimiş şekillere Eski Anadolu Türkçesinde rastlanmaktadır. Çağatay Türkçesinde ekin başındaki bu sesin erimiş şekilleri görülmez.⁰⁵ Bu tarz kullanımlarda vezin zorlamasından da söz etmek mümkün değildir; çünkü yapıların kullanıldığı yerlerde hecenin açık ya da kapalı olması, durumu değiştirmemektedir. Bu durum bize Eski Anadolu Türkçesinin

etkilerini göstermektedir.

-Ar Geniş Zaman Ekinin Kullanılması: *körer* “görür”⁰⁶, *laf urar* “laf söyler”⁰⁷

Metinde *laf urar, urursên* ve *körer* örneklerinin birlikte kullanılması bir Eski Anadolu Türkçesi etkisini hissettirmektedir. Günümüzde Azerbaycan Türkçesinde sadece —*Ar* eki ile karışılan geniş zaman⁰⁸, Eski Anadolu Türkçesi dönemindeki kullanımından koyulaşmış kurallaşmıştır. Bu tarz koyulaşmalar farklı lehçe alanlarında farklı şekillerde görülür. Konuyla ilgili bir çalışmada Dilaçar, Azerbaycan Türkçesine has özelliklerin koyulaşmadan önce bunların Anadolu sahasında da bulunduğunu; fakat, XVIII. yüzyıldan sonra Azerbaycan ve Anadolu sahalarının farklı yapıları koyulaştırdığını⁰⁹ ifade etmektedir.¹⁰

Kanaatimizce bu açıklamada bü-

01. Volkan Coşkun, *Özbek Türkçesi Grameri* (Birinci Basım. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2000), s. 80.

02. Metinde kırk dört ayrı kelimedede rastlanmıştır.

03. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 275, 222, 273, 160, 165, 229, 245, 239, 256.

04. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 159, 211, 252.

05. Janos Eckmann, *Harezm, Kıpçak Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar*, Hazırlayan: Osman Fikri Sertkaya. (İkinci Basım. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2003), s. 97.

06. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 167, 247, 251, 254, 271.

07. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 234.

08. Yavuz Kartalioğlu ve Hüseyin Yıldırım, “Azerbaycan Türkçesi”, *Türk Lehçeleri Grameri* Editör: Ahmet Bican Ercilasun. (Birinci Basım. Ankara: Akçağ Yay., 2007), s. 208.

09. Örneğin, —*anda* “-ınca” eki.

10. Agop Dilaçar, “Türk Lehçelerinin Meydana Gelişinde Genel Temayüllerin Koyulaşması ve Körlenmesi”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* (1957), ss. 83 — 93.

yük doğruluk payı vardır. Çünkü Anadolu'ya çeşitli bölgelerden göç etmiş, göç ederken de çeşitli dil alanlarıyla temas etmiş birçok Türk boyu söz konusudur. Anadolu'da daha standartlaşmış bir yazı dili bulunmazdan önce, bu sosyal çeşitlilik, bir ağızlar havuzu oluşmasına neden olmuştur. Çok girift şekilde bulunan bu ağızlar, edebiyatın gelişmesiyle erimeye başlamış ve bunun sonucunda Dilaçar'ın dediği gibi birtakım körlenmeler ve konyulaşmalar meydana gelmiştir. XVIII. yüzyıldan sonra Azerî sahası farklı yapıları koyulaştırırken, Anadolu sahasındaki bu yapılar ağızlarda varlığını devam ettirmiş; ama, yazı dilinde körelmiştir.

—Ur- Ettiirgenlik Ekinin Kullanılması⁰¹: *ayur-* “söylet-”, *içür-*, *kaçur-*, *kêçür-* “bağışla-”, *kötür-* “götür-”⁰²

Çağatay Türkçesinin aslî ettirgenlik eki —*Gar-*, —*KAR-*, —*GUR-*, —*Kur-*'dur. Bunun yanı sıra —*DUR-* eki de kullanılır.⁰³

Metinde Eski Anadolu Türkçesinden etkilenme yoluyla ekin başındaki “g” sesinin erimiş şekilleri olan —*Ur-* eki de görülmektedir. Çağatay Türkçesinden çok önce görülen bu erimiş

01. Metinde on ayrı kelimedede, yirmi dört kez kullanılmıştır.

02. Ümit Eker, “Seyyid Kasımî'nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 228, 204, 237, 286, 274.

03. Janos Eckmann, *Çağatayca El Kitabı*, Çeviren: Günay Karaağaç. (Birinci Basım. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yay., 1988), s. 47.

şekillerin Eski Anadolu Türkçesiyle oluştuğu söylenebilir.

Zarf-Fiil Eklerindeki Etki

—*AlI Zarf-Fiil Ekinin Kullanılması*: *aytalı* “söyleyli”, *kılalı*, *klireli* “getireli”⁰⁴

Yukarıda, Çağatay Türkçesinde —*GAlI*⁰⁵ şeklinde kullanılan ekin Eski Anadolu Türkçesindeki kullanımı görülmektedir. Eski Anadolu Türkçesinde ekin başındaki “g” sesi erimiştir.

—*gAndA* “—*IncA*” Zarf-Fiil Ekinin Kullanılması: *eylegende* “yapınca”, *kêlgende* “gelince”, *kılqanda* “yapınca, edince”, *köçgende* “ayrılınca, göçünce”⁰⁶

Çağatay Türkçesinin bu husustaki aslî zarf fiil eki —*gAç*'tir.⁰⁷ Metinde Eski Anadolu Türkçesinin etkisiyle —*gAn-dA* eki de görülmektedir.

—*UbAn Zarf-Fiil Ekinin Kullanılması*: *kılıban* “yapıp, edip”, *koıyban* “koyup, bırakıp” *koıuban* “koyup,

04. Ümit Eker, “Seyyid Kasımî'nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 268, 268, 269.

05. Janos Eckmann, *Çağatayca El Kitabı*, Çeviren: Günay Karaağaç. (Birinci Basım. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yay., 1988), s. 111.

06. Ümit Eker, “Seyyid Kasımî'nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 274, 234, 229, 229.

07. Janos Eckmann, *Çağatayca El Kitabı*, Çeviren: Günay Karaağaç. (Birinci Basım. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yay., 1988), s. 111.

bırakıp”⁰¹

Eski Anadolu Türkçesinde çok yaygın olarak kullanılan —*UbAn* yapısı⁰² Çağatay Türkçesinde seyrek olarak kullanılır. Vezin zorlamasının da etkisinin olduğu görülen kullanımda⁰³ Eski Anadolu Türkçesinin etkisinden söz edilebilir.

İsmin Belirtme Hâl Ekindeki Etki

+I Belirtme Hâl Ekinin Kullanılması: bægümânı “şüphesiz bilgiyi”, sözimi, yoğsuzu “yoksulu”⁰⁴, yüzümi⁰⁵, devleti⁰⁶

+ê⁰⁷ Belirtme Hâl Ekinin Kullanılması

01. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 220, 169, 282.
02. Gürer Gülsevin ve Erdoğan Boz, *Eski Anadolu Türkçesi* (Birinci Basım. Ankara: Gazi Kitabevi Yay., 2004), s. 152.
03. Janos Eckmann, *Çağatayca El Kitabı*, Çeviren: Günay Karaağaç. (Birinci Basım. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yay., 1988), s. 113, 114.
04. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 187, 130, 166.
05. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 130, 176.
06. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 144, 156, 178, 206, 220, 278.
07. Metinde belirtme hâl eki, üçüncü teklik şahıs iyelik eki ve nispet 'i'si olarak kullanılmıştır. Belirtme hâli olarak yirmi

ması: anê “anı”, goşmâlê “yola getirmeyi”, guşenişinê “köşeye çekilene”, kemâlê “olgunluğu”, kitâbê “kitabı”, mâtemê “yası”, namâzê “namazı”, nânê “ekmeği”, nizâmê “düzeni”⁰⁸, cevânê “genci, yiğidi”⁰⁹

Metinde Çağatay Türkçesinin aslı belirtme hâl eki +*nI*² yapısının yanı sıra +*I*² ve +ê yapısı da görülmektedir. Bu tür kullanımlarda Eski Anadolu Türkçesi etkisinin olduğu muhakkaktır; ancak, ekin +ê şeklinde genişlemiş şekliyle de kullanımı dikkate değer bir durumdur.

Yukarıdaki örneklerden *guşenişinê* “köşeye çekilene” örneği dışındaki kelimelerde ekin öncesindeki hecenin düz — geniş olduğu görülmektedir. Bu hecenin genişletici bir baskısından söz edilebilir.

Yukarıdakilerden çok farklı olarak, bu genişleme bir istem¹⁰ farklılığından da kaynaklanmış olabilir. Bilindiği gibi

sekiz yerde kullanılmıştır.

08. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 235, 288, 183, 269, 134, 199, 283, 184, 266.
09. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 254, 257, 261, 276.
10. Bk.; Mustafa Uğurlu, “Türk Lehçelerinin Aktarımında Valenz Sözlüklerin Önemi”, Yayımlayan: Nurettin Demir — Emine Yılmaz. *Doğu Akdeniz Üniversitesi, Uluslar Arası Sözlükbilim Sempozyumu Bildirileri*, (Birinci Basım. Gazimağusa: 2001), s. 197 - 206.

cümle unsurları, yükleme bağlanırken yüklem olan fiilin istemi doğrultusunda hâl ekleri alırlar. Örneğin, *gör-* fiilinin istemi belirtme hâl eki +I, benzer anlamdaki *bak-* fiilinin istemi ise +A yönelme hâl ekidir. Fiillerin bu istem farkları muhtemelen fiillerin çok eski zamanlardaki oluşum evrelerinde kazandıkları anlamlarla ilgilidir.

Türk dilinin gelişim sürecinde fiillerin anlamlarında olduğu gibi istemlerinde de birtakım değişiklikler olur. Bunun sonucunda Türkçenin farklı kollarında ve bu kollardan ortaya çıkan modern lehçelerde istem farkları meydana gelir. Söz gelimi günümüzde Muğla ağzında bu tür istem farklarına çokça rastlanmaktadır. *çalgıcıya oğalardık* “çalgıcıyı davet ettik” ve *ôlan dayanamamış suya içmiş* “oğlan dayanamamış suyu içmiş”⁰¹ örnekleri bu istem farklarının Anadolu ağızlarındaki örnekleridir.

Belirtme hâl ekinin +ê ile karşılandığı yukarıdaki örnekleri, Eski Anadolu Türkçesi döneminde ağızlarda yaşayan bu istem farklılığının Çağatay Türkçesine yansımış şekilleri olarak düşünmek mümkündür; çünkü, Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde saf, ağız özelliklerinden arınmış ve koyulaşmış bir dil yapısından söz etmek mümkün değildir. Bu metinlerde birçok ağız özelliği bir aradadır. Bu ağız özelliklerinin bulunduğu metinlerin Çağatay sahası metinlerine yansımaları güçlü bir ihtimaldir. Bütün bu ihtimallerin hepsi Eski Anadolu Türkçesi

01. Ali Akar, *Muğla Ağızları* (İkinci Basım.

Muğla: Muğla Üniversitesi Yay., 2006), s. 49.

etkisine işaret eder.

+İn İlgi Hâl Ekinin Kullanılması: *anıñ*⁰² “onun”, *kimüñ*⁰³, *meniñ* ~ *mèniñ*⁰⁴, *seniñ* ~ *sèniñ*⁰⁵, *tekturmağın* “sağlam olmanın”, *visâling* “kavuşmanın”⁰⁶

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi metinde bu çeşit bir ilgi hâl ekine çoğunlukla zamirlerde rastlanır. Bunda, zamirin sonundaki “n” sesinin kolay söyleme eğiliminden dolayı eksiltilmesi etken olmuştur. Bilindiği gibi Doğu Türkçesinin genel özellikleri arasında ünsüz ikizleşmeleri görülür. Buna rağmen yukarıdaki örneklerde ikizleşme olmadığı hâlde ikizleşme gö-

02. Metinde elli sekiz yerde rastlanmıştır.

Örneğin; Ümit Eker, “Seyyid Kasımî'nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 156, 157, 159.

03. Ümit Eker, “Seyyid Kasımî'nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 186, 240.

04. Ümit Eker, “Seyyid Kasımî'nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 190, 214, 244.

05. Metinde on dört yerde rastlanmıştır.

Örneğin, Ümit Eker, “Seyyid Kasımî'nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 144, 147, 200.

06. Ümit Eker, “Seyyid Kasımî'nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 194, 248.

rünümünde yan yana gelen aynı iki ünsüzün eksiltilmesi, tam anlamıyla Eski Anadolu Türkçesi etkisinin bir sonucu olarak kabul edilebilir.

Zamir n'sinin Kullanılması

Üçüncü Teklik Şahıs İyelik Eki ve Ayrılma Hâl Eki Arasında⁰¹: *âlemindin* “âleminden”, *aşlındın* “aşlından”, *cemâlindin* “yüz güzelliğinden”, *közündin* “gözünden”, *nesîmindin* “rüzgârından”, *özündin* “özünden”, *kendinden*”⁰²

Üçüncü Teklik Şahıs İyelik Eki ve Belirtme Hâl Eki Arasında⁰³: *adını*, *başını*, *bendini*, *cânını*, *demini* “nefesini”, *devletini*, *isbâtını*, *vashını* “kavuşmasını”, *yâdını* “anmasını”⁰⁴

Üçüncü Teklik Şahıs İyelik Eki ve Bulunma Hâl Eki Arasında⁰⁵: *aldında* “önünde, huzurunda”, *arzında*, *aşlında*, *bâbında*, *başında*, *deminde*, *işinde*, *kemâlinde* “olgunluğunda”, *kişverinde* “ülkende”, *neslinde*⁰⁶

01. Metinde yedi ayrı kelimedede on üç kez kullanılmıştır.

02. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 186, 184, 142, 278, 275, 265, 242.

03. Metinde doksan bir ayrı kelimedede yüz yirmi üç kez kullanılmıştır.

04. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 167, 212, 157, 206, 224, 233, 219, 250, 132.

05. Metinde elli yerde, otuz ayrı kelimedede rastlanmıştır.

06. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”.

Üçüncü Teklik Şahıs İyelik Eki ve Yönelme Hâl Eki Arasında⁰⁷: *bağışışine*, *esrârına* “sırlarına”, *êteğine*, *hüsnine* “güzelliğine”, *mağsudına* “amacına”, *özine*, *peşmine* “yününe”, *sözine*, *su-yına*, *türbetine* “türbesine”⁰⁸

İsimlerde iyelik ekleriyle hâl ekleri arasında görülen zamir n'si (= pronominal n), Çağatay Türkçesinde ve onun devamı niteliğindeki Özbek ve Yeni Uygur Türkçesinin dışındaki bütün tarihî ve modern Türk lehçelerinde kullanılır.⁰⁹

Yukarıdaki örneklerde zamir n'si, üçüncü teklik şahıs iyelik ekiyle ismin ayrılma, belirtme, bulunma ve yönelme hâl ekleri arasında görülmektedir. Metinde, Eski Anadolu Türkçesinden etkilenme yoluyla zamir n'sine bolca rastlanmaktadır.

Kaynaklarda iyelik eki ile yönelme hâl eki arasında görülen zamir n'si bazı araştırmacılar tarafından +nA şeklinde birleşik olarak alınmış ve bunun şiir diline özgü bir tutum olduğu vurgulanmıştır.¹⁰ Kanaatimizce bu +nA

(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 152, 241, 239, 279, 245, 273, 206, 218, 229, 213.

07. Metinde elli üç yerde, otuz ayrı kelimedede rastlanmıştır.

08. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 131, 255, 214, 241, 275, 250, 145, 213, 212, 199.

09. Cahit Başdaş, “Türkçede İyelik – Yükleme Sorunu Dede Korkut Örneği”, *Turkish Studies – Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 3 / 1, (Sonbahar, 2008), ss. 6 – 13.

10. Janos Eckmann, *Çağatayca El Kitabı*,

ekindeki “n” sesi iyelik eklerinden sonra ortaya çıkmaktadır ve zamir n'sidir.

Bu metindeki örnekler incelendiğinde zamir n'sinin en çok iyelik ekleriyle sırasıyla belirtme, bulunma ve yönelme hâl ekleri arasında kullanıldığı görülmektedir. Bu durum belirtme, bulunma ve yönelme hâl eki kullanımının Eski Anadolu Türkçesine yaklaşma eğiliminin yüksek olmasıyla açıklanabilir. Ayrılma hâl eklerindeki az kullanım, ekin “+DIn” şeklinde daha arkaik olmasıyla açıklanabilir. Diğer eklere göre daha arkaik durumdaki ayrılma hâl eki, lehçenin kendi özelliklerine uygun bir kullanımı da beraberinde getirmekte, zamir n'siz bir kullanımı ön plana çıkarmaktadır. Özetle ayrılma hâl ekinin Eski Anadolu Türkçesinden farklı ve daha arkaik olması zamir n'si kullanma eğilimini düşürmektedir. Diğer etkileşimlerde olduğu gibi zamir n'sinin verilen örneklerde yaygın olarak görülmesinin sebebi Eski Anadolu Türkçesinin etkisiyle açıklanabilir.

Kelimelerdeki Eski Anadolu Türkçesi Etkisi

5.3.1. Fiillerdeki Etki

ay-, ayıt-, ayt-, de- Fiillerinin Birlikte Kullanılması: *ay*⁻⁰¹, “söyle-” *ayıt*⁻⁰²,

Çeviren: Günay Karaağaç. (Birinci Basım. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yay., 1988), s. 60.

01. Metinde yirmi beş yerde rastlanmıştır. Örneğin; Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 127, 135, 156.
02. Metinde altmış üç yerde rastlanmıştır.

ayt⁻⁰³, *de-* ~ *dè*⁻⁰⁴

bol-, ol- Fiillerinin Birlikte Kullanılması: *bol*⁻⁰⁵ “ol-”, *ol*⁻⁰⁶

è-, èr- “i-mek” Fiilinin Birlikte Kullanılması: ⁻⁰⁷, èr⁻⁰⁸

Örneğin; Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 130, 181, 220.

03. Metinde kırk bir yerde rastlanmıştır.

Örneğin; Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 199, 224, 259.

04. Metinde yirmi beş yerde rastlanmıştır.

Örneğin; Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 176, 210, 277.

05. Metinde dört yüz altmış yerde

rastlanmıştır. Örneğin; Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 156, 172, 220.

06. Metinde otuz altı yerde rastlanmıştır.

Örneğin; Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 135, 152, 200.

07. Metinde yüz dokuz yerde rastlanmıştır.

Örneğin; Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 159, 167, 201.

08. Metinde yüz otuz iki yerde rastlanmıştır.

Örneğin; Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 159, 195, 229.

küy-, yan-, örten- Fiillerinin Birlikte Kullanılması: *küy-* “yan-”, *örten-* “yan-”⁰¹, *yan-*⁰²

tap-, bul- Fiillerinin Birlikte Kullanılması: *tap-*⁰³ “bul-”, *bul-*⁰⁴

turur ~ durur Fiilinin Nöbetleşe Kullanılması⁰⁵: *âz durur* “azdır”, *bar-durur* “vardır”, *bestedurur* “bağlıdır”, *budurur* “budur”, *hastadurur* “hastadır”, *kim durur* “kimdir”, *n turur, tartaturur* “tartar”, *uşbu turur* “işte budur”, *vaqt turur* “vakittir”, *yoqturur* “yoktur”, *barturur* “vardır”, *bu turur* “budur”, *ltetururmen* “gönderirim”⁰⁶

01. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 217, 208.

02. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 128, 143, 186, 211, 237, 260.

03. Metinde otuz yedi yerde rastlanmıştır. Örneğin; Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 152, 206, 264.

04. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 143.

05. Metinde “durur” fiili altı ayrı kelimeye yedi kez, fiilin “turur” şekli ise sekiz ayrı kelimeye on dört kez kullanılmıştır.

06. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 221, 277, 138, 205, 138, 247, 238, 221, 219, 130, 258,

Çağatay Türkçesinde kelime kadrosu bakımından da Eski Anadolu Türkçesi etkisi görülür. Yukarıdaki örneklerde bazı fiillerin Çağatay ve Eski Anadolu Türkçesi metinlerindeki ortak kullanımları görülmektedir. Çağatay Türkçesi sahasına ait söylemek anlamındaki *ay-*, *ayıt-*, *ayt-* fiilinin daha çok Eski Anadolu Türkçesi sahasında yoğun kullanım imkânı bulan *de-* ve *sözle ~ söyle-* fiilleriyle birlikte kullanımı etkilenmenin boyutlarını kelime düzeyinde ortaya koyan önemli örneklerdendir. Ayrıca bu kullanımlarda bir vezin baskısından da söz edilebilir; çünkü, bu fiillerin hecelerinin açık ya da kapalı olması, bu kullanımların sıklığını değişik vezin bünyelerinde azaltıp çoğaltmaktadır. Ancak, asıl olan Çağatay sahasındaki bir aydının bu kelimeleri eserlerinde kullanacak düzeyde bilmesidir. Etkilenme işte bu noktada başlamaktadır. Metindeki aynı anlamdaki *küy-* “yanmak”, *yan-*, *örten-* “yanmak” kelimelerinde de benzer bir durum söz konusudur. Bu örneklerden *örten-* “yanmak” fiili vezin ihtiyacı bakımından farklı bir yerdedir. Diğer iki fiil vezin bakımından birbirinden farklı değildir. Vezinle açıklanamayacak diğer örnekler de verilmiştir. *bol-*, *ol-*, *tap-*, *bul-*, *turur*, *durur* fiillerinin ikili kullanımları vezin ihtiyacıyla açıklanamaz. *i-* fiilinin hem *er-* şeklinde hem de *ê-* şeklinde kullanılması ek fiilin ekleşme eğiliminde olduğunu gösterir. Bu ekleşme, Türkçenin yapısından gelen eğilimin bir sonucu olabileceği gibi, Eski Anadolu

259, 263, 275.

Türkçesinde tamamlanma aşamasında bulunan ekleşmeden etkilenme sonucu da ortaya çıkmış olabilir.

5.3.2. İsimlerdeki Etki:

gıl, gil Kelimelerinin Kullanılması:
gıl “kıl”, gil “kil”⁰¹

kol, el Kelimelerinin Birlikte Kullanılması: kol “el”⁰², el⁰³

üy, ev Kelimelerinin Birlikte Kullanılması: üy “ev”⁰⁴, ev⁰⁵

yağış Kelimesinin Kullanılması:
yağış⁰⁶ “güzel, iyi”

01. Ümit Eker, “Seyyid Kasımî'nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 216, 237.

02. Metinde sekiz kez kullanılmıştır. Örneğin; Ümit Eker, “Seyyid Kasımî'nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 131, 146, 176.

03. Metinde altı kez kullanılmıştır. Örneğin; Ümit Eker, “Seyyid Kasımî'nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 142, 201, 225.

04. Metinde sekiz kez kullanılmıştır. Örneğin; Ümit Eker, “Seyyid Kasımî'nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 187, 203, 217.

05. Ümit Eker, “Seyyid Kasımî'nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 271.

06. Metinde otuz dört yerde rastlanmıştır. Örneğin; Ümit Eker, “Seyyid Kasımî'nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,

ben Kişi Zamirinin Kullanılması:
bende, beni⁰⁷

İşaret Zamirlerindeki Etki: bu⁰⁸ Yukarıdaki örneklerde Eski Anadolu sahasına ait kelimelerin metindeki kullanımları görülmektedir. Bu örneklerden gıl “kıl” ve gil “kil” örneklerinde kelimenin başındaki “g” sesi görülmektedir. Kelime başındaki “g” sesleri sadece tarihî ve modern Oğuz grubu Türk lehçelerinde görülür.⁰⁹ Dolayısıyla, Eski Anadolu Türkçesinde kelime başındaki ince “k” sesi çoğunlukla “g” sesine dönüşür. Günümüzde Türkiye Türkçesi yazı dilinde bazı kelimelerde bu ötümlüleşme görülmez. Bazı araştırmacılar bu durumun Balkanlardan gelen Kıpçak etkisiyle ilgili olduğunu ileri sürmektedirler.¹⁰ Günümüzde Türkiye Türkçesinin ağızlarında hem ötümlüleşmiş hem de ötümlüleşmemiş şekillerini bulmak mümkündür.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 187, 204, 237.

07. Ümit Eker, “Seyyid Kasımî'nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 259, 170.

08. Metinde yüz yetmiş dokuz yerde rastlanmıştır. Örneğin; Ümit Eker, “Seyyid Kasımî'nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 157, 167, 224.

09. Ahmet Bican Ercilasun, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi* (İkinci Basım. Ankara: Akçağ Yay., 2005), s. 457.

10. Ümit Eker, “Seyyid Kasımî'nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 457.

Yukarıdaki *gil* “kıl” ve *gil* “kil” örnekleri Türkiye Türkçesi yazı dilinde ötümsüzleşmiş olarak kurallaşmıştır.

Çağatay Türkçesinin aslı birinci teklik kişi zamiri *men*⁰¹dir. Bununla birlikte iki örnekte *ben*’li şeklin kullanıldığı görülmektedir.

Çağatay Türkçesinin aslı işaret zamiri olan *mu* “bu” metinde on altı adettir. İki şekil karşılaştırıldığında işaret zamiri kullanımı bakımından Çağatay Türkçesinin Köktürkçedeki aslı şekilleri kısmen koruduğu ya da Eski Anadolu Türkçesinden yoğun olarak etkilendiği söylenebilir.

Metinde *kol*, *el*, *üy*, *ev* kelimelerinin ikili kullanımları da dikkate değer kullanımlardır. Çünkü bu örneklerden *ev* ve *el* kullanımları tamamen tarihî ve modern Oğuz grubu Türk lehçelerinin kelime kadrosuna sahiptir. Bu kelimelerin Çağatay sahasında da görülmesi etkilenmeyi düşündürmektedir; çünkü, kelimelere bakıldığında herhangi bir vezin endişesi de görülmez. Yine Anadolu sahasına ait olan *yahşı* “iyi, güzel” kelimesi de dikkate değer bir kelimedir. Bu kelime günümüzde daha çok Azerbaycan Türkçesinde kullanım imkânı bulmakla birlikte, Azerbaycan Türkçesinin de Eski Anadolu Türkçesinin içerisinde bulunduğu o dönem düşünüldüğünde, bir Eski Anadolu Türkçesi etkisinin yanı sıra karşılıklı bir etkileşimden de söz etmek mümkündür.

Metinde *ben* ~ *men*, *bu* ~ *mu* şeklinde

01. Metinde iyelik ve hâl eklerini almış olarak yirmi sekiz adet kelime rastlanmıştır. Örnek verilmeyecektir.

ikili kullanımlarla ortaya çıkan yapılar, özünde bir ses değişikliği olmakla birlikte Eski Anadolu Türkçesinde de böyle ikili kullanıma sahiptir; ancak, *ben*’li şekiller daha yaygındır. Bilindiği gibi Eski Anadolu Türkçesinde genel eğilim *b*’li şekillerdir. Çünkü, bu anlamda Eski Anadolu Türkçesi, Eski Türkçedeki şekilleri⁰² devam ettirirken Doğu ve Kuzey Türkçesi *m*’li şekilleri ön plana çıkarmıştır.⁰³ Günümüzde Türkiye⁰⁴ ve Gagavuz Türkçesinde⁰⁵ *b*’li şekillerdedir.

5.3.3. Edatlardaki Etki:

ile, birle, birlen, bilen, bile Kelimelerinin Birlikte Kullanılması: *ile*⁰⁶, *birle*⁰⁷

02. A. Von Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, Çeviren: Mehmet Akalın. (İkinci Basım. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 1995), ss. 65 – 69.

03. Oğuz grubu Türk lehçelerinden Türkmen Türkçesi (Bk.; Mehmet Kara, *Türkmençe* (İkinci Basım. Ankara: Akçağ Yay., 2001), s. 20) ve Azerbaycan Türkçesi (Bk.; Yavuz Kartalhoğlu ve Hüseyin Yıldırım, “Azerbaycan Türkçesi”, *Türk Lehçeleri Grameri* Editör: Ahmet Bican Ercilasun. (Birinci Basım. Ankara: Akçağ Yay., 2007), s. 181)’nde de “m”li şekildedir.

04. Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi* (Yirmi Birinci Basım. İstanbul: Bayrak Basım, Yayım, Tanıtım, 1993), s. 251.

05. Nevzat Özkan, *Gagavuz Türkçesi Grameri* (Birinci Basım. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 1996), s. 138.

06. Metinde on dokuz yerde rastlanmıştır. Örneğin; Ümit Eker, “Seyyid Kasımı’nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 130, 140, 184.

07. Metinde altmış altı yerde rastlanmıştır. Örneğin; Ümit Eker, “Seyyid Kasımı’nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 159, 170, 208.

“ile”, *birlen* “ile”⁰¹, *bile*⁰² “ile”, *bilen* “ile”⁰³ *degül* ve *emes* ~ *ërmes* “değil”
Kelimelerinin Birlikte Kullanılması:
degül “değil”⁰⁴, *emes*⁰⁵ “değil”, *ërmes* “değil”⁰⁶

Yukarıdaki kullanımlarda edatların Çağatay Türkçesindeki kullanımlarının yanı sıra Eski Anadolu Türkçesindeki kullanımları da görülmektedir. Özellikle *degül* ve *emes* kullanımlarında vezin zorlaması söz konusu değildir. “*ërmes*” kullanımında vezin zor-

laması mümkün olabilir; ancak, biz bu kanaatte değiliz. Metinde mes kullanımının yaygın görülmesi fiilin *è-* şekline dönüşme eğiliminde olduğunu gösterir. Eski Anadolu Türkçesinde fiilin *è-* şekline dönüştüğü bilinmektedir.⁰⁷ Bu dönüşme eğiliminde Eski Anadolu Türkçesinin hızlandırıcı bir etkisi söz konusudur. Bu edatlardan *degül* edatı diğer edatlara göre daha az kullanıldığı için etkilenmenin en azından bu edat düzeyinde daha az boyutlarda olduğu söylenebilir.

Sonuç

Seyyid Kasımı'nın XV. yüzyılda Çağatay Türkçesiyle kaleme aldığı dört eserinde ses, ek ve kelime düzeylerinde Eski Anadolu Türkçesinden etkilenmeler görülmektedir.

Ses düzeyinde etkilenmeler, emir, ettirgenlik, fiilden isim yapma *-Um*, geniş zaman, görülen geçmiş zaman, ilgi hâl, isimden isim yapma *+sUz*, iyelik ve zarf-fiil eklerinde yuvarlaklaşma; *turur* yardımcı fiilinde de *t ~ d* ses denkliliği şeklinde görülmektedir.

Ek düzeyinde etkilenmeler, yönelme hâl, *-An* sıfat-fiil, *-Ar* geniş zaman, *-Ur-* ettirgenlik, zarf-fiil ve belirtme hâl eklerinde görülmektedir. Ayrıca Çağatay Türkçesinde görülmesi mümkün olmayan zamir *n'si* de metinlerde sıkça kullanım bulmuştur.

Kelime düzeyindeki etkilenmeler isim, fiil ve edatlarda görülür. *gıl* “kıl” ve *gil* “kil” kelimelerinin *g'li*, *kol* ve *el*, *üy* “ev” ve *ev*, *ben* ve *men* kelimeleri-

07. Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi* (Birinci Basım. İstanbul: Enderun Yay., 1994), s. 110.

01. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 238.
02. Metinde altmış iki yerde rastlanmıştır. Örneğin; Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 156, 165, 172.
03. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 271.
04. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 207, 222.
05. Metinde yirmi beş yerde rastlanmıştır. Örneğin; Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 131, 159, 173.
06. Ümit Eker, “Seyyid Kasımı'nın Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004), s. 129, 253, 287.

nin ikili kullanımı, *yahşı* “iyi, güzel” gibi Eski Anadolu Türkçesi sahasına ait kelimenin metinde sıkça yer alması, isimlerdeki etkiye örnek teşkil eder. Metindeki *ay-*, *ayıt-*, *ayt-*, *de-*, *sözle-*, *bol-*, *ol-*, *-*, *r-* “i-mek”, *küy-*, *yan-*, *ör-* *ten-*, *tap-*, *bul-*, *turur* ~ *durur* kullanımları da fiillerdeki etkilenmeye örnektir. Metinde edatlardaki etkilenmeye ise *degül ve emes* ~ *ermes* edatlarının birlikte kullanımları örnek olarak gösterilebilir.

Bütün bu kullanımlar, Çağatay Türkçesinin Anadolu sahasında çoğunluğunu Oğuz Türklerinin oluşturduğu Eski Anadolu Türkçesinden etkilendiğini göstermektedir. Bu etkilenmeler tek taraflı olmayıp Anadolu’da yetişen sanatçıların da Çağatay sahasından etkilendiği bir gerçektir.⁰¹

Tarihî süreç içerisinde ortaya çıkan ve yazı diline kadar uzanan Doğu Türkçesi ve Batı Türkçesi arasındaki karşılıklı etkileşim, günümüze kadar bazen artarak bazen de yavaşlayarak etkisini sürdürmüştür. Yirminci yüzyıldaki olumsuz siyasî etkiler olmasaydı her iki Türkçe arasında bu etkileşimin daha üst düzeylerde gerçekleşebileceği söylenebilirdi. Günümüzde bu siyasî olumsuzluklar geride kalmıştır. Bunun için kültürel altyapının verdiği yakınlıkla artık yazı dillerinde daha üst düzeyde karşılıklı etkileşimler beklenmeli, hatta buna uygun

01. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için (Bakınız; Yusuf Çetindağ, *Ali Şir Nevâî'nin Osmanlı Şiirine Etkisi* (Birinci Basım. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 2006).

fırsat ve ortamlar oluşturulmalıdır.

Abstract

[The Old Anatolian Turkish Effects found in the Legends of Seyyid Kasımî]

In this study, the features belonging to the Old Anatolian Turkish in the Jagataic Turkish, which is written language of the Middle Asian Turkish, from the fifteenth century until the nineteenth century, will be determined. In the survey, the features in the phonemes, affixes and word levels will be dealt with as a base.

As it is known, interactions between the poets who belong to these two literary written language tradition have sometimes occurred and these interactions have been reflected on the works of the period.

The words received from the Arabian and Persian languages, which are close to each other spiritually, come together on the common ground with the base of Turkish’s own historical profundity and capacity.

Key Word: Old Anatolian Turkish, Oguzian, Jagataic Turkish, Seyyid Kasımî.

Kaynakça

Akar, Ali. *Türk Dili Tarihi*. Birinci Basım. İstanbul: Ötüken Yay., 2005.

_____. *Muğla Ağızları*. İkinci Basım. Muğla: Muğla Üniversitesi Yay., 2006.

Arat, Reşit Rahmeti. *Makaleler*. Birinci Basım. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., 1987.

Başdaş, Cahit. “Türkçede İyelik – Yükleme Sorunu Dede Korkut Örneği”, *Turkish Studies - Türkoloji Araştırmaları Dergisi*. Cilt: 3 / 1, (Sonbahar, 2008), ss. 6 – 13.

Coşkun, Volkan. *Özbek Türkçesi Grameri*. Birinci Basım. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2000.

Çetindağ, Yusuf. *Ali Şir Nevâî'nin Osmanlı Şiirine Etkisi*. Birinci Basım. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 2006.

Dilaçar, Agop. "Türk Lehçelerinin meydana Gelişinde Genel Temayüllerin Koyuluşması ve Körlenmesi", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten [1957 (1988)]*, ss. 83 – 93.

Eckmann, Janos. *Çağatayca El Kitabı*. Birinci Basım. İngilizceden Çeviren: Günay Karaağaç. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., 1988.

_____. *Harezmi, Kıpçak Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar*. İkinci Basım. Hazırlayan: Osman Fikri Sertkaya. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2003.

Eker, Ümit. "*Seyyid Kasımî'nin Destanlarının Metin, Aktarım ve Dil İncelemesi (Ses ve Şekil Bilgisi)*". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004.

Ercilasun, Ahmet Bican. *Türk Dünyası Üzerine İncelemeler*. İkinci Basım. Ankara: Akçağ Yay., 1997.

_____. *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*. İkinci Basım. Ankara: Akçağ Yay., 2005.

Ergin, Muharrem. *Türk Dil Bilgisi*. Yirmi Birinci Basım. İstanbul: Bayrak Basım, Yayım, Tanıtım, 1993.

_____. *Azeri Türkçesi*. Birinci Basım. İstanbul: Ebru Yay., 1981.

Gabain, A. Von. *Eski Türkçenin Grameri*, İkinci Basım. Almandan Çeviren: Mehmet Akalın. Ankara: Türk Dil Kurumu

Yay., 1995.

Gülsevin, Gürer ve Erdoğan Boz. *Eski Anadolu Türkçesi*. Birinci Basım. Ankara: Gazi Kitabevi Yay., 2004.

Gülsevin, Selma. "Karay Türkçesinde Oğuzca Unsurlar", *Turkish Studies – Türkoloji Araştırmaları Dergisi*. Cilt: 2 / 2, (Bahar, 2007), ss. 300 – 306.

Kara, Mehmet. *Türkmence*. İkinci Basım. Ankara: Akçağ Yay., 2001.

Kartallıoğlu, Yavuz ve Hüseyin Yıldırım. "Azerbaycan Türkçesi" *Türk Lehçeleri Grameri*. Birinci Basım. Editör: Ahmet Bican Ercilasun. Ankara: Akçağ Yay., 2007, ss. 171 – 230.

Kasımhanov, Babahan. *Seyyid Kasımî'nin Edebiy – Didaktik Destanleri*. Birinci Basım. Taşkent: Özbekistan SSR Fen Neşriyatı, 1987.

Kaymaz, Zeki. "Hoca Ahmet Yesevî'nin Hikmetlerindeki Oğuz Türkçesi Unsurları", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Osman Nedim Tuna Hatıra Sayısı*. (2002), S: 139, ss: 155 – 162,

KORKMAZ, Zeynep. *Türk Dili Üzerine Araştırmalar 1*. Birinci Basım. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 1995.

ÖZKAN, Nevzat. *Gagavuz Türkçesi Grameri*. Birinci Basım. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 1996.

ŞAHİN, Hatice. *Eski Anadolu Türkçesi*. Birinci Basım. Ankara: Akçağ Yay., 2003.

TEKİN, Şinasi. "1343 Tarihli Bir Eski Anadolu Türkçesi Metni ve Türk Dili Tarihinde 'olga – bolga' Sorunu", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten (1973 / 1974)*, ss. 59 – 157.

TİMURTAŞ, Faruk Kadri. *Eski Türkiye Türkçesi*. Birinci Basım. İstanbul: Ende-

run Yay., 1994.

UĞURLU, Mustafa. “Türk Lehçelerinin Aktarımında Valenz Sözlüklerinin Önemi”. Yayımlayan: Nurettin Demir – Emine Yılmaz. Gazimağusa: *Doğu Akdeniz Üniversitesi, Uluslar Arası Sözlükbilim Sempozyumu Bildirileri*, 2001, ss. 197 – 206.